

SINFDAN VA MAKTABDAN TASHQARI MUSIQIY-MA'RIFIY ISHLARNI TASHKIL QILISH

S.A. Axmedova, Buxoro viloyati Olot tumani 15-son
Bolalar musiqa va san'at maktabi direktori

Annotatsiya: maqolada umumta'lim maktabi sinfdan tashqari musiqiy ishlarni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari, o'qituvchining kasbiy tayyorgarlik masalalari xususida fikrlar bildiriladi.

Kalit so'zlar: musiqiy-ma'rifiy ishlar, badiiy ehtiyoj, ommaviy tadbirlar, musiqa to'garaklari, maktab sahnasi, ijro usullari.

Maktabda ma'naviy tarbiyani davr talabi asosida tashkil etish - sinfdan va maktabdan tashqari musiqiy ma'rifiy ishlarning mazmun va usullarini hamisha takomillashtirib borishni talab etadi.

Milliy o'quv dasturida "Musiqqa madaniyati fani darslarini o'tkazish jarayoni o'qitishning ilg'or metodikalari, maktab, oila va madaniy muassalalarning o'zaro hamkorlikdagi faoliyatiga asoslangan holda tashkil etilishi lozim. O'quvchilar bilan oilada, darsdan, sinfdan va maktabdan tashqari ishlarni tashkil etish metodikasini yanada takomillashtirish" lozimligi ta'kidlab o'tilgan. [1.11]

Musiqiy to'garaklarda amalga oshiriladigan ijtimoiy-pedagogik jarayon havaskor o'quvchilar hayotini to'g'ri tashkil qilishni, shaxsini jamoa tarkibida tarbiyalashni taqozo etadi. Buning uchun musiqiy - ma'rifiy ishlarning shunday shaklini topish kerakki, uning yordamida barcha o'quvchi yoshlar va har bir o'quvchiga bir vaqtning o'zida va bir xil kuchda tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish mumkin bo'lsin. Bu esa bizni musiqiy - ma'rifiy ishlarning ana shunday usullarini qidirishga undaydi.

Sinfdan tashqari musiqiy ma'rifiy ishlar o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, uning targ'ibotchilik faoliyatining rivojiga keng imkoniyatlar ochib beradi.

Shu bois, musiqashunos pedagoglar musiqa o'qituvchisining nafaqat o'quvchilarga musiqiy ta'lim-tarbiya beruvchi muallim, balki yoshlarni bo'sh vaqtini musiqiy tashkil eta oladigan targ'ibotchi va tashkilotchi, musiqiy - nafosat hamda badiiy tarbiyaga mas'ul shaxs sifatida ta'rif berishadi.

Musiqa muallimlari faoliyatini kuzatish, tahlil etish natijalari ularni ixtisoslikning mazkur yo'nalishi sohasida maxsus tayyorgarlikka to'liq ega

emasliklaridan dalolat beradi. Bu, ayniqsa muallimlarning sinfdan tashqari musiqa tarbiyasi tizimiga kiradigan tadbirlarning ommaviy va to'garak ko'rinishlarini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarida namoyon bo'ladi. Musiqa madaniyati fani o'qituvchisi kasbining o'ziga xos xususiyatlari, uning kasbiy sifatleri "Musiqa ta'limi Konsepsiyasining 4-bobida shunday ta'riflanadi:

"Hozirgi zamon musiqa o'qituvchisi - yuksak madaniyatli, o'z kasbiga cheksiz sadoqat, ilg'or pedagogik tafakkur egasi bo'lmog'i lozimligi, o'zini uzluksiz kasbiy va madaniy rivojlantirish qobiliyatiga ega bo'lishi shartligi, musiqa, nafosat (estetika), pedagogika va psixologiya-fiziologiya fanlaridan, xususan musiqani o'qitish uslubiyotidan kompleks tarzda chuqur bilim hamda malakalar egasi bo'lmog'i darkor" ligi ta'kidlanadi.

Shuningdek, musiqa o'qituvchisi kasbiy sifatlariga ta'rif berilib, u ilmiy tafakkur egasi, ilg'or tajribalar shaydosi, izlanuvchan va ijodkor bo'lib, musiqa o'qitishning yangi shakl va usullarini kashf etishga intilmog'i lozimligi bayon etiladi. O'qituvchi musiqa ta'lim-tarbiyasi mazmunini boshqa fanlar mazmuni va kundalik hayot bilan bog'lab, boyitib olib borishi kerakligi haqida ham alohida uqtirib o'tiladi [2].

Musiqa muallimining faoliyati keng qirrali bo'lib, u o'quvchilar musiqiy-nafosat tarbiyasi asoslarini dars mashulotlarida amalga oshirsa, bu jarayonning keyingi rivoji va takomillashuvi esa sinfdan tashari tadbirlarda erishiladi. Zero, musiqa mashulotlari bilan sinfdan hamda maktabdan tashqari tadbirlar o'zaro bog'liq bo'lib, ular bir-birini hamisha to'ldirib boradi.

Amaliyotda sinfdan tashqari musiqiy tarbiyaning ommaviy hamda to'garak shakllari mavjud bo'lib, ommaviy tadbirlar o'z mohiyatiga ko'ra ko'proq bolalarni jalb qilishni taqozo etadi, ammo ulardan qandaydir alohida qobiliyat, maxsus musiqiy bilim va malakalar talab qilinmaydi. Bu tadbirlarga qo'shiq bayramlari, musiqa haftaligi, san'at bayramlari, musiqiy – ijodiy uchrashuvlar, ko'rik tanlovlar va boshqalar kiradi.

Bu tadbirlar musiqiy – ma'rifiy vazifani bajarib, bolalarning badiiy qiziqishlarini rivojlantirishga, ma'naviy ehtiyojlarini qondirishga samarali yordam beradi.

Bundan tashqari maktab bayramlari hamda bolalar, o'smirlarning bo'sh vaqtini musiqiy o'tkazishga qaratilgan sinfdan tashqari ishlarning ommaviy shakllari ham mavjud. Ularning mavzui bayramlarning mohiyatiga ko'ra tuzilib, tadbir mavzusining g'oyasi- ssenariy tuzish, sahnani badiiy bezatish, musiqiy hamda adabiy matnlar tanlab olish va boshqa ijodiy bosqichlar orqali bayon etiladi.

Muhimi, maktab bayramlari o'quvchilarga quvonch bag'ishlashi, ularning jipslashuviga yordam berishi bilan birgalikda ularning badiiy qobiliyatlari va ijodiy mahoratlarini namoyon qilishda keng imkoniyatlar yaratmog'i lozim.

Musiqqa tarbiyasining mazkur shaklida bolalar musiqqa o'quvi tekshiruvdan o'tkazilmay, erkin ishtirok ettiriladi. Bunda faqat bolalarga qiziqish uyg'otilsa, bas. Ommaviy musiqqa mashg'ulotlari bolalar musiqiy dunyoqarashi, musiqiy saviyasi, bilim doirasi va musiqiy didini shakllantirish uchun muhimdir.

Sinfdan tashqari musiqqa tarbiyasining yana bir shakli- Musiqiy to'garaklar bo'lib, u an'anaviy xarakterga ega. Uning tarkibiga xor, musiqqa asboblari chalishni o'rganish, vokal-cholg'u dastasi, folklor ansambli, ashula va raqs dastasi, cholg'uchilar (dutorchilar, rubobchilar, doyrachilar) dastalari kiradi.

Musiqqa tarbiyasining bu shakli ham o'ziga xos xususiyatlarga ega. To'garaklarning asosi - musiqqa darslaridir. Chunki musiqqa to'garaklariga layoqatli va musiqqa darslariga to'la badiiy qoniqmagan bolalar jalb qilinadi. Darsda har bir bolaning layoqati va qiziqishi hisobga olinib, uning xohishi bilan u yoki bu musiqqa to'garagiga jalb qilinadi.

Shuni ham ta'kidlab o'tish lozimki, mashhur, iste'dodli san'atkorlar, ajoyib xonandalar ana shunday musiqiy to'garaklar bag'rida tarbiyalanib kamol topganlar.

Xullas sinfdan va maktabdan tashqari ishlarni tashkil qilish muhim ahamiyat loyiq masalalardan biridir. Maktabda ma'naviy tarbiyani davr talabi asosida tashkil etishda, musiqiy talim tarbiya tizimining ushbu shakliga alohida etibor qaratish lozim. Bunda o'qituvchi ommaviy-musiqiy ishlar va to'garak ishlarini o'zaro bog'liq holda tashkil etish, ularni bir-birini to'ldirishiga erishishi o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli va samarali o'tishni taminlashi talab etiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Umumiy o'rta ta'limning milliy o'quv dasturi. Musiqqa madaniyati. Toshkent. 2021 y. B-11.
2. Musiqqa ta'limi Konsepsiyasi. // Ma'rifat. 1992. 25-noyabr.
3. Мустафаев Б. И. Некоторые вопросы развития профессиональных навыков учителя музыкальной культуры //Academy. – 2020. – №. 11 (62). – С. 47-50.
4. Мустафаев Б. Restoration of the System of Music Education in Uzbekistan in 1920 1940 Years //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – Т. 23. – №. 23.

5. Мустафоев Б. И. Особенности уроков музыки в общеобразовательных школах // Достижения науки и образования. – 2019. – №. 1 (42). – С. 46-48.
6. Мустафоев Б. И., Самиева М. А. БУХАРСКИЕ ДРЕВНИЕ МУЗЫКАЛЬНЫЕ ГРУППЫ-СРЕДСТВО ОБРАЗОВАНИЯ // European science. – 2021. – №. 2 (58). – С. 26-28.
7. Мустафаев Б. И., Нуруллаев Б. Г. ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ОБУЧЕНИЯ ДЕТСКИМ НАРОДНЫМ ПЕСНЯМ В СИСТЕМЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ // Academy. – 2021. – №. 3. – С. 45-47.
8. Мустафаев Б. МУЗЫКАЛЬНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ И ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АБДУРАУФА ФИТРАТА // Scientific Impulse. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 361-364.
9. Мустафаев Б. И. СОДЕРЖАНИЕ МУЗЫКАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ В 70-Е ГОДЫ XX ВЕКА // Наука и технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2.
10. Мустафаев Б. MUSIQA MADANIYATI FANI O 'QITUVCHILARINI INNOVATSION FAOLIYATGA YO 'NALTIRISH // ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2023. – Т. 34. – №. 34.